

# ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В. В. Ширма, здобувач,  
В. Є. Данкевич, аспірант \*

Житомирський національний агроекологічний університет

*Вивчено та проаналізовано сучасні тенденції організації виробництва у сільськогосподарських підприємствах. На прикладі високотоварних господарств розглянуто необхідність об'єднання підприємств для впровадження нових технологій у виробничий процес. Розроблено організаційно-економічний механізм створення консультаційного центру у формі обслуговуючого кооперативу для залучення інноваційних розробок.*

**Постановка проблеми.** Докорінні зміни вітчизняної економіки створили передумови розвитку ринковоорієнтованих високотоварних сільськогосподарських формувань. Однак, аналіз показників їх господарської діяльності свідчить, що товаровиробники мають неоднакові можливості та матеріально-технічне забезпечення для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва. Сучасні технології із запровадженням інноваційних засобів виробництва застосовуються, переважно, у економічно сильних господарствах, кількість яких незначна. Більшість виробників використовують лише окремі елементи інтенсивних технологій вирощування

---

\* Науковий керівник – д. е. н., професор В. В. Зіновчук.

сільськогосподарських культур та утримання тварин, що призводить до занепаду трудомістких галузей.

Актуальність залучення інновацій у виробництво зумовлена посиленням конкурентної боротьби на ринку сільськогосподарської продукції та інтеграцією України в міжнародний економічний простір, що зумовлює необхідність формування інвестиційної моделі розвитку сільського господарства. Одним із напрямів вирішення даного питання є об'єднання товаровиробників. В даному контексті, актуальним є дослідження досвіду кооперації, що широко розповсюджена в європейських країнах та сприяє підвищенню ефективності господарської діяльності товаровиробників.

**Аналіз останніх досліджень.** В економічній науці значна увага вітчизняних і зарубіжних економістів спрямована на вивчення питання об'єднання товаровиробників для спільної діяльності на кооперативній основі. Теоретико-методологічні основи розвитку сільськогосподарської кооперації закладено у дослідженнях І.Смельянова, М.Кондратьєва, М.Туган-Барановського, О.Чаянова та ін. Особливості кооперації в умовах ринкової економіки відображені в працях П.Березівського, В.Гончаренка, Ф.Горбоноса, В.Зіновчука, М.Маліка, О.Могильного, Л.Молдаван, Ю.Ушкаренко, Г.Черевка та ін. Відзначаючи цінність результатів досліджень науковців варто відмітити, що не всі теоретичні розробки знаходять застосування на практиці, що свідчить про необхідність подальшого дослідження даної тематики.

**Об'єкти та методика досліджень.** Об'єктом дослідження є процес створення обслуговуючого кооперативу із надання консультаційних послуг щодо впровадження інноваційних розробок у виробничий процес високотоварних сільськогосподарських підприємств. Методологічною і теоретичною основою дослідження є системний підхід до вивчення фундаментальних положень економічної теорії, а також надбання аграрної науки з проблем кооперації сільськогосподарських підприємств. В ході дослідження використовувалися такі методи: *абстрактно-логічний* при уточненні поняття «кооперація», формулюванні висновків; *аналізу і синтезу* – при вивченні показників ефективності об'єднання товаровиробників; *монографічний* – при дослідженні передового досвіду кооперації в світі та в досліджуваному регіоні.

**Результати досліджень.** В сучасних умовах для виробництва конкурентоспроможної продукції необхідно залучати елементи інновацій. У рослинництві – це нові сорти і гібриди сільськогосподарських культур, добрива і системи захисту рослин, елементи точного землеробства, ресурсозберігаючі технології виробництва і зберігання сільськогосподарської продукції. У

тваринництві – племінна худоба, прогресивні технології утримання тварин, кормові добавки та ветеринарні препарати.

Враховуючи капіталомісткість інтелектуальних розробок у вітчизняних товаровиробників виникають труднощі з модернізацією виробництва та підвищенням конкурентоспроможності продукції, що створює економічно-правові передумови їх об'єднання для вирішення спільних проблем. Особливе місце в цьому контексті надається сільськогосподарським кооперативам. Наразі кооперативна форма організації аграрного бізнесу є важливим компонентом ринкових відносин та набуває поширення серед вітчизняних товаровиробників.

В економічній енциклопедії поняття «кооперація» ідентифікується як добровільне колективне об'єднання власності (різних об'єктів і форм) та/або праці для досягнення спільних цілей у різних сферах господарської діяльності [3, с. 75]. У Законі України «Про кооперацію» це поняття визначається як система кооперативних організацій, створених з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб своїх членів [4]. Розвиток кооперації в нинішніх умовах розглядається з позиції групових дій сільськогосподарських товаровиробників для досягненні певних соціально-економічних результатів, які можливо отримати лише або швидше за допомогою об'єднання зусиль [2, с. 25]. Особливо це актуально у зв'язку із необхідністю технологічної модернізації та пристосування виробничих потужностей високотоварних підприємств до умов ринку.

На практиці одним із варіантів залучення інновацій у господарський процес може стати створення консультативного центру у формі обслуговуючого кооперативу. Враховуючи складність та значні затрати для кожного окремого підприємства із залучення спеціалістів з процесу трансформації господарської діяльності до кон'юнктури ринку, ми пропонуємо створити кооператив, що займатиметься вирішенням даних питань. Приклади успішного функціонування консультативної системи на кооперативній основі в Європі свідчать про її дієвість та ефективність. Запропонований кооператив може надавати послуги із планування, моделювання, визначення для товаровиробників елементів точного землеробства, здійснювати бюджетування та контролінг.

Свою діяльність обслуговуючий кооператив має організовувати на таких організаційно-економічних засадах: члени кооперативу є його власниками і клієнтами; участь у кооперативі є відкритою і добровільною; управління кооперативом є демократичним і здійснюється за принципом «один член кооперативу – один голос»; забезпечуються рівні права щодо користування послугами та

управління кооперативом; кооператив обслуговує своїх членів за мінімальними цінами. Основне завдання обслуговуючого кооперативу – надання своїм клієнтам, що є і його власниками, якісних послуг за собівартістю для покращення показників господарської діяльності та пристосування до швидких змін ринкового середовища.

Для ефективної роботи кооперативу пропонуваніються нормативи щодо кількості спеціалістів-консультантів з підтримки процесів прийняття управлінських рішень у високотоварних сільськогосподарських підприємств, а саме:

- консультант із рослинництва може працювати протягом року з 8-12 високотоварними сільськогосподарськими товаровиробниками;
- консультант із тваринництва може обслуговувати 12-14 господарств з поголів'ям ВРХ понад 100 гол.;
- економіст та бухгалтер можуть обслуговувати до 20 господарств, налагоджуючи програмне забезпечення та навчаючи спеціалістів;
- програміст, спеціаліст моделювання та консультант з елементів точного землеробства можуть обслуговувати до 14 підприємств.

Ціль експертів-консультантів не просто у доведенні до товаровиробників інформації про можливість та необхідність запровадження трансформацій й нововведень. Вони повинні забезпечити освоєння цих знань такою мірою, щоб спеціалісти високотоварних підприємств хотіли та були спроможні реалізувати їх у своїй практиці. Для роботи консультантами необхідно залучати уже сформованих спеціалістів та забезпечувати підвищення їх кваліфікації й перепідготовки. Можливим є залучення експертів-дорадників, підготовка яких здійснюється управлінням агропромислового розвитку облдержадміністрації в Житомирському національному агроєкологічному університеті.

Отже, консультаційний центр, створений у формі обслуговуючого кооперативу, може об'єднувати до 8–14 високотоварних господарств. Досвід діяльності кооперативів засвідчує, що радіус розміщення товаровиробників повинен бути не більше 50 км, що пов'язано з ґрунтово-кліматичними особливостями різних районів та переміщенням експертів-консультантів.

Створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу з надання консультаційних послуг для високотоварних сільськогосподарських підприємств повинне проходити в декілька етапів. Першочергово, за ініціативи науковців, відбувається поширення інформації щодо створення консультаційного центру та переліку послуг, які він надаватиме. Сільськогосподарські товаровиробники отримують інформацію та фахові коментарі про сучасні технології в аграрному секторі та можливі варіанти

трансформації виробничої структури для ефективної діяльності в умовах ринку. Наступним кроком є створення ініціативної групи з фахівців обласного та районних управлінь агропромислового розвитку і консультантів-експертів, формування групи потенційних засновників. Необхідно також провести організаційно-економічне обґрунтування діяльності кооперативу з розробкою бізнес-плану та детального графіка його створення. Завершальним етапом є скликання установчих зборів та підготовка до державної реєстрації кооперативу.

Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив є організаційно-правовою формою підприємства, що створюється і здійснює свою діяльність виключно в інтересах сільськогосподарських товаровиробників. Це є ефективним способом пристосування високотоварних підприємств до умов ринку. Участь у кооперативі з надання консультаційних послуг може мати для високотоварних підприємств такі переваги: суттєво знизиться навантаження на спеціалістів господарства; відкриється доступ до новітніх технологій, професійного менеджменту та нових ринків; можливість уникнути зайвих посередників.

**Висновки.** Нині сільськогосподарські кооперативи є організаційно-правовою формою підприємства, яка здатна вирішувати проблеми, пов'язані із залученням інновацій для високотоварного виробництва. Кооперацію слід розглядати як специфічний процес об'єднання зусиль і ресурсів з врахуванням економічної користі від спільних дій в умовах швидких змін ринкового середовища. Сільськогосподарський кооператив є відкритою підприємницькою структурою, заснованою на демократичних принципах рівноправності учасників, створеною на основі добровільного об'єднання їх ресурсів для задоволення потреб. Створення консультативного центру у формі обслуговуючого кооперативу є ефективним засобом залучення інновацій у господарську діяльність та підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників, адаптації їх до умов ринку.

### Список використаних джерел

1. Амбросов В. Я. Великотоварні підприємства як основа впровадження інновацій / В. Я. Амбросов, Т. В. Маренич // Економіка АПК. – 2007. – № 6. – С. 14–19.

2. Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарського кооперативу / В. В. Зіновчук. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Логос, 2001. – 380 с.

3. Економічна енциклопедія: у 3-х т. / ред. рада: Б. Д. Гаврилишин (голова ред. ради) [та ін.]. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – Т. 1. – 864 с.

4. Про кооперацію: закон України від 10.07.2003 р. № 1087 – IV // Економіка АПК. – 2003. – № 9. – С. 142–152.

5. Марчук Л. П. Формування інноваційних можливостей аграрного виробництва / Л. П. Марчук // Економіка АПК. – 2009. – № 12. – С. 58–63.